

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Klassiõpetaja õppekava

Annabel Jõgi ja Laura-Liis Rämman

KLASSIÕPETAJATE HOIAKUD SOOTEADLIKU PEDAGOOGIKA SUHTES JA
ARVAMUSED SELLE MÕJUST ÕPILASTELE

Magistritöö

Juhendaja: alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu

Tartu 2025

Kokkuvõte

Klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes ja arvamused selle mõjust õpilastele

Sooteadliku pedagoogika rakendamine aitab edendada soolist võrdõiguslikkust ühiskonnas. Stereotüübid kinnistuvad varases eas, mistõttu on klassiõpetajatel oluline roll õpilaste hoiakute kujundamisel. Sellest tulenevalt oli töö eesmärk välja selgitada klassiõpetajate arusaamad ja hoiakud sooteadliku pedagoogika ning selle mõju suhtes ja seosed õpetaja taustateguritega. Andmeid koguti ankeediga, millele vastas 102 esimese kooliastme klassiõpetajat. Andmeanalüüsis kasutati kirjeldavat statistikat ja kvalitatiivset sisuanalüüsi. Tulemused näitavad, et pea pooltel vastajatest puudus arusaam sooteadliku pedagoogika mõistest. Samas üle poole vastajatest pidas sooteadlikku lähenemist õpetajatöös tähtsaks, nähes selles õpilastele nii positiivset kui ka negatiivset mõju. Positiivse mõjuna toodi välja õpilastele võrdsete võimaluste pakkumist ja õpilaste tolerantsuse suurenemist. Esimese kooliastme klassiõpetajad valdavalt väärtustavad sooteadliku pedagoogika põhimõtteid ja peavad tähtsaks õpilastele võrdsete võimaluste loomist ning soostereotüüpide vältimist.

Võtmesõnad: sooteadlik pedagoogika, sooline võrdõiguslikkus, soostereotüübid, soorollid, klassiõpetaja, esimene kooliaste

Abstract

Primary school teachers' attitudes towards gender-sensitive pedagogy and their views on its impact on students

The implementation of gender-sensitive pedagogy helps to promote gender equality in society. Stereotypes become ingrained at an early age, which is why primary school teachers play an important role in shaping students' attitudes. Accordingly, the aim of this study was to examine primary school teachers' perceptions and attitudes toward gender-sensitive pedagogy, its perceived impact, and its associations with various teacher background variables. Data was collected through a questionnaire completed by 102 class teachers working at the primary education level. The data was analyzed using descriptive statistics and qualitative content analysis. The results revealed that nearly half of the respondents lacked knowledge about the concept of gender-sensitive pedagogy. Nevertheless, more than half of the teachers regarded a gender-sensitive approach as important in their professional practice, identifying both positive and negative impacts on students. Positive outcomes included the provision of equal opportunities and the enhancement of students' tolerance. Overall, primary school teachers tended to value the principles of gender-sensitive pedagogy and emphasized the importance of creating equal opportunities for all students and avoiding the reinforcement of gender stereotypes.

Keywords: gender-sensitive pedagogy, gender equality, gender stereotypes, gender roles, primary school teacher, primary school

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade	6
1.1 Sooline võrdõiguslikkus ja soostereotüübid	6
1.2 Sooteadlik pedagoogika	7
1.3 Sooteadlikkus haridussüsteemis	8
1.4 Varasemad uuringud soostereotüüpidest ja sooteadliku pedagoogika rakendamisest	10
1.5 Töö uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused	11
2. Metoodika	12
2.1 Valim	12
2.2 Andmekogumine	12
2.3 Andmeanalüüs	14
3. Tulemused	14
3.1 Esimese kooliastme klassiõpetajate arusaam sooteadlikust pedagoogikast	14
3.2 Esimese kooliastme klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes	16
3.3 Esimese kooliastme klassiõpetajate taustategurite seos nende hoiakutega sooteadliku pedagoogika suhtes	19
3.4 Esimese kooliastme klassiõpetajate arvamused sooteadliku pedagoogika mõjust õpilastele	20
4. Arutelu	23
Tänuõnad	26
Autorsuse kinnitus	26
Kasutatud kirjandus	27
Lisad	33
Lisa 1. Küsimustik	33
Lisa 2. Uurimuses osalenud õpetajate vanus	36
Lisa 3. Uurimuses osalenud õpetajate tööstaaž	37
Lisa 4. Õpetajate arusaamad sooteadlikust pedagoogikast - kategooriad	38

Sissejuhatus

Võrdsema ühiskonna kujundamisel on oluline, et hariduses oleksid tagatud võrdsed võimalused ja kohtlemine kõigile õppijatele. Inimene saab hariduse kaudu võimaluse arendada oma huvisid ja oskusi, mida saab hiljem rakendada nii töö- kui eraelus (Lees *et al.*, 2016). Põhikooli riikliku õppekava (2011) § 6 järgi tuleb korraldada koolielu lähtudes võrdse kohtlemise põhimõtetest ja soolise võrdõiguslikkuse eesmärkidest. Haridus mängib olulist rolli väärtuste ja hoiakute kujundamisel ning seda peetakse sageli soolise võrdõiguslikkuse edendamise üheks võtmevaldkonnaks (Mägi *et al.*, 2016). Üheks soolise võrdõiguslikkuse edendamise viisiks ühiskonnas on sooteadliku pedagoogika rakendamine, mille eesmärgiks on austada soolisi erinevusi ning vähendada stereotüüpe (Kuurme, 2011).

Võrdne kohtlemine kujundab lastest võrdsete õiguste ja võimalustega kodanikud, mistõttu on oluline, et laste sooline ja võrdõiguslikkuse alane haridus algaks juba algklassides (Karlson & Simonsson, 2011). Soolised stereotüübid tekivad varases eas ning on umbes 10. eluaastaks välja kujunenud (González-González *et al.*, 2022). Põhikoolis kujunevad inimese uskumused, mille tõttu võivad selle aja vältel tekkinud mõjutused ja stereotüüpsed käitumismustrid püsima jääda ning hilisemat karjäärivalikut mõjutada (Alan *et al.*, 2018). Klassiõpetajatel on oluline roll õpilaste sooliste hoiakute kujunemisel, sest algklasside lõpuks on paljud õpilased omaks võtnud oma õpetajate soolisi eelarvamusi. Näiteks matemaatikas peavad mõned tüdrukud end poistest vähem andekaks (Heyder *et al.*, 2019). Samuti on levinud arvamus, et tüdrukute lugemisoskus on parem kui poistel (Retelsdorf *et al.*, 2015). Neid arvamusi aitavad samas kinnitada PISA 2022. aasta tulemused, millest selgus, et matemaatikas edestasid poisid tüdrukuid keskmiselt 9 punktiga ja lugemises tüdrukud poisse keskmiselt 24 punktiga (Puksand *et al.*, 2023).

Hariduses on oluline tagada kõigile õppijatele võrdsed võimalused – see on samm võrdsema ühiskonna suunas. Koolikeskkond mõjutab tugevalt laste väärtushinnanguid, hoiakuid ja eneseusu kujunemist. Soolise võrdõiguslikkuse edendamise üheks võimaluseks on sooteadliku pedagoogika rakendamine, mis aitab vähendada varakult kujunevaid stereotüüpe ning toetab kõigi õpilaste arengut sõltumata nende soost.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Sooline võrdõiguslikkus ja soostereotüübid

Soolise võrdõiguslikkuse põhimõtte kohaselt ei tohi inimese sugu piirata võimalusi oma elu kujundada (Pehk, 2014). Eesti 2023–2030 Heaolu Arengukava seab eesmärgiks, et naistel ja meestel on kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused ja võimalused (Eesti Sotsiaalministeerium, 2023). Probleemid võrdõigusliku kohtlemisega saavad alguse põhikoolis, sest õpikeskkond ja hoiakud on soolistatud (Urmann *et al.*, 2020).

Soorolliootused ning stereotüübid võivad piirata laste valikuvõimalusi ja mõjutavad õpilaste õppeedukust, võimeid, oskusi ning enesekindlust (Mikser, 2013). Soostereotüüp on üldistatud vaade omadustele ja rollidele, mida naised ja mehed peaksid täitma (United Nations Human Rights, 2020). Positiivne stereotüüp viitab subjektiivsele ja soodsale ettekujutusele sotsiaalsest inimrühmast (Czopp *et al.*, 2015), negatiivne stereotüüp kujutab aga soovimatut tunnust, mida arvatakse olevat konkreetsetel rühmal (American Psychological Association, 2022). Olenemata nende erinevusest võivad mõlemad olla kahjulikud (Bashir *et al.*, 2013), sest stereotüübid kujundavad ja kinnistavad soolisi erinevusi ning ebavõrdsust ühiskonnas (Ellemers, 2018).

Soostereotüübid on levinud ka hariduses ja saadavad lapsi juba varases eas. Kool ja õpetajad mõjutavad, kuidas õpilased oma sooidentiteeti arvesse võtavad (Brussino & McBrien, 2022). Õpetajate ja õpilaste soolised eelarvamused on enamasti teadvustamata ning neile toetuv käitumine ettekavatsematu. Kui koolitöös ja õpilaste saavutustes ilmnevad sooga seotud eelarvamused, siis kajastavad need Pygmalioni efekti põhimõtet, kus teiste ootused ja käitumine mõjutavad õpilaste sooritust (Krull, 2018). Õpetajate hoiakud jätavad jälje õpilaste uskumustesse ja võivad mõjutada seeläbi õpilaste akadeemilisi tulemusi ja motivatsiooni (Dai *et al.*, 2021). Soolised stereotüübid vähendavad tüdrukute seotust loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogiaga (Casey *et al.*, 2021) ning juba varases lapsepõlves alahindavad tüdrukud oma võimeid ja õppeedukust matemaatikas. 6-aastased lapsed peegeldavad soostereotüüpe, uskudes, et poisid oskavad tüdrukutega võrreldes paremini robotitega tegeleda ja programmeerida (Brussino & McBrien, 2022). Ainevaldkondadele omistatud suunad, et mehed osalevad rohkem reaalinetes ja naised humanitaar- ja sotsiaalteaduste valdkonnas, avaldavad mõju ka õpilaste hilisematele erialavalikutele (Mechtenberg, 2009).

Soostereotüübid on levinud kogu ühiskonnas, kuid õpetajatel on võimalus oma käitumist analüüsides ja vajadusel muutes stereotüüpe vähendada (Valk, 2016).

1.2 Sooteadlik pedagoogika

Haridussüsteem peab tagama kõikidele inimestele võrdsed võimalused saada kvaliteetset haridust sõltumata soost (Haridus- ja Teadusministeerium, *s.a.*). Hariduse pakkumine, kus on tagatud sooline võrdõiguslikkus, on ülemaailmne väljakutse. Sellest tulenevalt on oluline läbi mõelda koolikeskkonna erinevad kohad, kus sooline ebavõrdsus tekib (Guerrero, 2023).

Haridussõnastiku (*s.a.*) järgi on sooteadlik pedagoogika ja sootundlik pedagoogika sünonüümid. “Sooteadlik pedagoogika on õppimis- ja õpetamisprotsessi kirjeldav teooria ja praktika, mille eesmärgiks on iga lapse enesehinnangu ning enesekindluse areng, soogruppide vastandamise vältimine ning laste vabastamine piiravatest soostereotüüpidest” (Sooteadlik pedagoogika, *s.a.*, para 1). Sooteadlik pedagoogika hõlmab ideid poiste ja tüdrukute võrdsemast kohtlemisest, et saavutada soolise võrdõiguslikkuse eesmärke (Karlson & Simonsson, 2011) ning selle eesmärk on anda lastele oskusi ja käitumismudeleid, mis muidu võivad jääda piisavalt arenemata soostereotüüpide tõttu – näiteks tüdrukutele julgust ja enesekindlust, poistele hoolivust ja empaatiavõimet (Aavik *et al.*, 2013).

Sooteadlik vaatenurk võimaldab mõista mõlema soo erinevaid vajadusi eri vanuses ja eluetappidel. Eesmärgiks on olukorra saavutamine, kus naiste ja meeste õigused, kohustused, võimalused ja vastutus on võrdsed (Papp, 2009). Sooteadlik pedagoogika võimaldab luua nii tüdrukutele kui poistele konkurentsivaba õpikeskkonna, mis arvestab kummagi soo erinevustega (Kuurme, 2011). Sooteadliku pedagoogika rakendamine mängudes, õppetegevustes ja igapäevastes vestlustes loob keskkonna, mis aitab murda soonorme, tutvustab lastele eri vaatenurki ja toetab võrdõiguslikkust (Rarieya *et al.*, 2024).

On leitud, et sooteadlik pedagoogika võib aidata kaasa ka lastevaheliste konfliktide lahendamisele ja vähendamisele. Näiteks võib lastevaheline konflikt tekkida juhul, kui naeruvääristatakse mõnda last, kes ei käitu soostereotüüpselt. Kuna sooteadlik pedagoogika püüab soostereotüüpe kaotada, siis väheneks ka taoliste sooliste konfliktide võimalus. Sooteadlik pedagoogika vaidlustab „õiged“ ja „valed“ tüdrukuks ja poisiks olemise viisid, lähtudes seejuures ka laste endi vastukäivatest ideedest soo kohta (Abril *et al.*, 2008). Sageli on soostereotüüpsed uskumused inimeste alateadvusesse juurdunud (Retelsdorf *et al.*, 2015), seega on varane lapseõlv potentsiaalne periood sooga seotud hoiakute ja käitumisviiside muutmiseks, sest lapseas omandatud hoiakud võivad inimest saata kogu elu (King *et al.*, 2021). Sooteadliku pedagoogika rakendamine arvestab iga õpilase erinevate õppimisvajadustega ning on oluline soolise ebavõrdsuse vähendamiseks haridussüsteemis (Rarieya *et al.*, 2024).

1.3 Sooteadlikkus haridussüsteemis

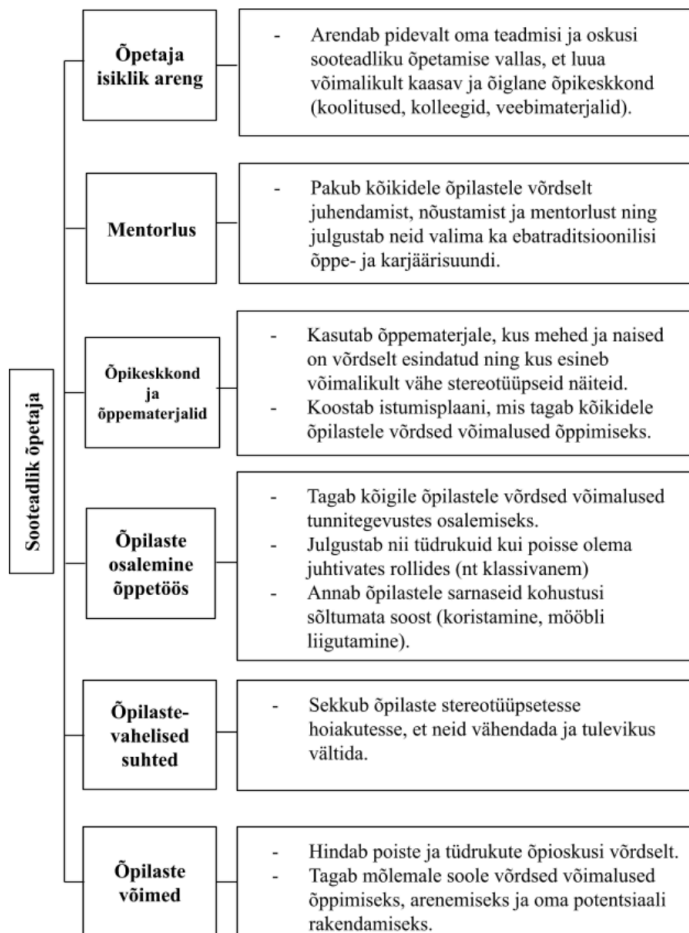
Kool saab teadlikult mõjutada ja kaasajastada suhtumisi sugudesse ja soorollidesse, murda traditsioonilisi soostereotüüpe ning julgustada noori teadlikult langetama soostereotüüpidest vabasid valikuid õpi- ja tööelus (Papp & Kütt, 2012). Kool ja haridus on tugevalt seotud inimese identiteedi kujunemise ja kujundamisega, seega on soolise võrdõiguslikkuse edendamisel oluline roll õpetajal (Mägi *et al.*, 2016). Uues õpetaja kutsetsandardis (tase 7) kompetentside all õppija toetamise valdkonnas on välja toodud: "Teadvustab stereotüüpide mõju, sh enda hoiakutes, ning väldib nende kinnistamist oma töös." (Kutsestandard. Õpetaja..., 2025, punkt 8). 2021. aastal avaldatud uuringu "Soolise võrdõiguslikkuse hetkeolukord ja parandamise viisid Eesti teaduses" lõpparuandes toodi välja, et oluline on propageerida sooteadlikku õpetamist kõigis haridusastmetes. Sooteadliku õpetamismetoodika baastadmiste ja -oskuste omandamine peaks olema oluline osa õpetajakoolituses (Urmann *et al.*, 2020). Sooteadlik lähenemine hariduses võimaldab haridustöötajatel tuvastada ühiskondlikke struktuure, süsteeme ja praktikaid, mis soodustavad soolist ebavõrdsust, ning kohandada õppetööd vastavalt (Aavik & Kajak, 2009).

Suurimaid mõjutusi saab õpetaja õpilasele edasi anda suhtluse kaudu, see peegeldab sageli aga soolisi stereotüüpe (Skelton *et al.*, 2006). Õpetamine ja kasvatamine ei ole kunagi sooliselt erapooletud ega võrdsed. Sooline kuuluvus mõjutab, kuidas õpilased tajuvad ühiskonda ja võimalusi (Mikser, 2013). Kasutades sootermineid "poisid" ja "tüdrukud", juhitakse liigselt tähelepanu soole, mitte muudele omadustele, nagu isiksused või nende tugevad küljed (Murru *et al.*, 2017). Soolist lõhet suurendab ka hindamine, kus erineva sooga õpilaste töid hinnatakse süstemaatiliselt erinevalt. Mitte ainult soorituse, vaid ka muude teadlike või alateadlike tegurite mõjul (Protivínský & Münich, 2018). Õpetamise kaudu saab kahtluse alla seada meeste ja naiste soolise võrdõiguslikkusega seotud hoiakud ja stereotüübid, mis võivad mõjutada noorte arusaamu sellest, millised piirangud ja võimalused on seotud meheks või naiseks olemisega (Mägi *et al.*, 2016). Õpetajate soolised stereotüübid võivad mõjutada õpilaste haridusteid, suunates poisse rohkem teadus- ja tehnikasuundadesse ning tüdrukuid humanitaarsuundadesse, mis võib tugevdada soostereotüüpsete karjäärivalikute tekkimist (Nürnberg *et al.*, 2016). Soolise võrdõiguslikkuse seaduses (2004) § 10 on sätestatud, et õppekavad, kasutatav õppematerjal ja haridusvaldkonnas tehtavad uuringud peavad aitama kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ning võrdsuse edendamisele, mistõttu vastutavad kõik haridusasutused soolise ebavõrdsuse vähendamise ja soolise võrdõiguslikkuse taotlemise eest.

UNESCO (2009) järgi lähtub sooteadlik õpetaja peamiselt kuuest valdkonnast.

Järgneva joonise abil (Joonis 1) tuuakse välja aspektid, millest sooteadlik õpetaja oma töös lähtuda saab. Joonis on koostatud lähtuvalt UNESCO (2009) sooteadliku õpetaja soovitude kogumist, mida tõlgiti ja kohandati vastavalt antud magistritööle.

Joonis 1. Sooteadliku õpetaja soovitude kogum UNESCO (2009) järgi

Sooteadlik pedagoogika aitab kujundada võrdsemat ühiskonda, julgustades õpilasi tegema soolistest eelarvamustest vabu valikuid. Õpetajatel on selles protsessis oluline roll, sest nende suhtlusviis ja õpetamismeetodid mõjutavad õpilaste identiteedi kujunemist ja ühiskondlikke arusaamu. Soolist lõhe võivad süvendada ka õpetajate hindamismeetodid ja suhtlusviis, mistõttu on oluline lähtuda võrdse kohtlemise põhimõttest. Haridusasutustel on seadusest tulenev vastutus edendada soolist võrdõiguslikkust ja vältida stereotüüpide kinnistumist.

1.4 Varasemad uuringud soostereotüüpidest ja sooteadliku pedagoogika rakendamisesest

Eestis on uuritud õpetajate arvamusi sooteadlikust pedagoogikast mitmes haridusastmes. Lasteaiaõpetajate seas viidi 2023. aastal läbi uuring (Lüütsepp, 2023), kus prooviti sooteadlikku pedagoogikat rakendades 4–6-aastaste lastealaste stereotüüpseid hinnanguid soorollidele vähendada. Leiti, et rakendatud sooteadliku pedagoogika tegevused olid tulemuslikud, st enamike laste soostereotüüpidel põhinevad hinnangud vähenesid (Lüütsepp, 2023). Samuti on uuritud sooteadlikku kirjandusõpetust gümnaasiumis (Võsa, 2018), mille raames koostati töölehtede kogum sooteemaga tegelemiseks gümnaasiumi kirjandustundides. On uuritud ka õpetajakoolituse üliõpilaste arusaamu soolisest võrdõiguslikkusest (Kruus, 2015) ja leitud, et õpetajal on oluline roll võrdõiguslikkuse edendamisel. Eesti Haridusteaduste Ajakirjas käsitleti Eesti õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakuid ja teadlikkust soolise võrdõiguslikkuse teemal. Selgus, et soolist võrdõiguslikkust peetakse oluliseks väärtuseks, ebavõrdses kohtlemises nähakse probleemi ning sageli osatakse ebavõrdset kohtlemist ka märgata (Mägi *et al.*, 2016).

Sooteadliku pedagoogika üks osa on ka stereotüüpidest vabade õppematerjalide kasutamine (UNESCO, 2009). Õppematerjalide soolistumist on uuritud 2002. aastal avaldatud kogumikus “Soorollid õppekirjanduses”, kus selgub, et lugemikus esineb meessoost tegelasi rohkem kui naistegelasi. Lisaks esitatakse meessoost isikuid olulisematena naistegelastest (Männik & Piirimägi, 2002). 2019. aastal läbiviidud digiõpikute uuringus tuuakse välja, et õpiku illustratsioonidel oli poiste osakaal 44% ning tüdrukute osakaal 30%, ning et mehi ja poisse esitatakse mitmekesisemates tegevustes ja ametites, mis on ühiskonnas enim väärtustatud. Analüüsi autor Ülle-Marike Papp (2019) toob välja, et suuri muudatusi pole 2002. aasta uuringu tulemustega võrreldes toimunud.

Suurbritannias avaldati 2024. aastal uuring, milles esitati õpetajate arusaamu soostereotüüpidest ja nende esinemissagedusest koolis. Tulemused näitasid, et soostereotüübid on levinud nii algkooliõpilaste kui õpetajate hulgas (Gilchrist & Zhang, 2024). 2022. aastal avaldatud uuringust tuli välja, et koolides olevad parameetrid peaksid olema sooteadlikud, et edendada soolist võrdõiguslikkust hariduses. Lisaks selgus, et uurimuses osalenud õpetajad nõustusid sooteadlike hoiakutega täielikult. See tähendab, et õpetajate silmis on kõik õpilased võrdsed soost sõltumata (Niones-Bojos, 2022).

Vanuse ja tööstaaži seostest õpetajate hoiakutega soostereotüüpide suhtes on tehtud mitmeid uuringuid. Manolov jt (2023) uuringust selgub, et inimeste vanus mängib olulist rolli

nende hoiakutes soorollide ja -stereotüüpide suhtes. Uuringus osalenud alla 18-aastased näitasid madalat taset soostereotüüpsete uskumuste toetamises, samas 50+ vanuses vastajate seas kerkis esile traditsiooniliste soorollide ja -stereotüüpide pooldamise muster.

Mateo-Orcajada jt (2021) uuringu tulemused näitasid, et vanemad ja kogenumad õpetajad avaldasid tugevamaid soostereotüüpseid uskumusi võrreldes nooremate kolleegidega. 2025. aastal avaldatud uuringust selgus, et nooremad õpetajad omasid soostereotüüpide suhtes paindlikumat lähenemist ja olid kohanemisvõimelisemad. Uuringutulemused näitasid, et õpetajate vanus võib mõjutada õpetajate arusaamu ja suhtumist soolistesse stereotüüpidesse. Veel on välja toodud, et õpetajad, kes on soolise võrdõiguslikkuse teemal avatud, võtavad suurema tõenäosusega kasutusele kaasavaid praktilisi meetodeid. Seevastu need, kes on soostereotüüpide teemal neutraalsel seisukohal, kipuvad säilitama olemasolevat olukorda, võimaldades seeläbi soolistel stereotüüpidel hariduskeskkonnas püsida (Pautu *et al.*, 2025).

Varasemad uuringud Eestis ja mujal on näidanud, et õpetajad peavad soolist võrdõiguslikkust oluliseks ning sooteadliku pedagoogika rakendamine võib aidata vähendada soostereotüüpseid hoiakuid. Samas tuleb välja, et soostereotüübid on jätkuvalt levinud nii õpetajate seas kui ka õppematerjalides. See viitab vajadusele sooteadlikku pedagoogikat õpetajakoolituses põhjalikumalt käsitleda ning üldiselt ühiskonnas antud teemal teadlikkust tõsta. Õpetajate hoiakuid sooteadliku lähenemise suhtes võivad mõjutada ka vanus ja tööstaaž.

1.5 Töö uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused

Eestis on uurimusi sooteadliku pedagoogika teemal läbi viidud lasteaiaõpetajate (Lüütsepp, 2023), gümnaasiumiõpetajate (Võsa, 2018) ning õpetajakoolituse üliõpilaste seas (Kruus, 2015), aga meile teadaolevalt puudub piisav ülevaade klassiõpetajate kohta. Leiame, et teema vajab just esimese kooliastme klassiõpetajate hulgas uurimist, sest stereotüübid kinnistuvad juba varases eas (González-González *et al.*, 2022) ning algklasside lõpuks on paljud õpilased arvesse võtnud oma õpetajate soolisi eelarvamusi (Heyder *et al.*, 2019).

Sellest lähtuvalt on töö eesmärk välja selgitada klassiõpetajate arusaamad ja hoiakud sooteadliku pedagoogika ning selle mõju suhtes ja seosed õpetaja taustateguritega.

Eesmärgist lähtuvalt on töö uurimisküsimused järgmised:

1. Milline on esimese kooliastme klassiõpetajate arusaam sooteadlikust pedagoogikast?
2. Millised on esimese kooliastme klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes?

3. Kuidas on seotud esimese kooliastme klassiõpetajate staaž ja vanus nende hoiakutega sooteadliku pedagoogika suhtes?
4. Kuidas hindavad esimese kooliastme klassiõpetajad sooteadliku pedagoogika mõju õpilastele?

2. Metoodika

Tulenevalt magistritöö eesmärgist viidi läbi kombineeritud uurimus, mille raames koostati küsimustik (Lisa 1), et välja selgitada klassiõpetajate arusaamad ja hoiakud. Kvantitatiivne uurimus andis lühikese perioodi jooksul võimaluse uuringusse kaasata suurema arvu õpetajaid erinevatest Eesti piirkondadest (Õunapuu, 2014) ja leida seoseid hoiakute ja taustategurite vahel. Kvalitatiivne osa aga võimaldas avada vastajate arusaamu.

2.1 Valim

Valimi moodustamiseks kasutati ettekatsetatud valimit, mis tähendab, et uuritavaid kaasati ettekatsetult lähtudes kindlatest kriteeriumitest (Õunapuu, 2014). Kriteeriumiteks oli, et uurimuses osaleja on klassiõpetaja, kes töötab üldhariduskoolis ning õpetab esimese kooliastme õpilasi. Lõplikku valimisse kuulusid 102 esimese kooliastme klassiõpetajat, kelle vanus oli vahemikus 23–72 aastat (Lisa 2) ning tööstaaž varieerus poolest aastast 50 aastani (Lisa 3). 98 vastajat ehk 96,1% olid naised, 3 vastajat ehk 2,9% ei soovinud sugu täpsustada ning üks vastaja oli mees.

2.2 Andmekogumine

Magistritöös koguti andmeid esimese kooliastme klassiõpetajate hoiakute kohta sooteadlikust pedagoogikast ja selle mõjust õpilastele. Andmeid koguti Google Forms küsimustikuga, mis andis võimaluse jõuda lühikese perioodi jooksul suure hulga vastajateni (Õunapuu, 2014). Küsimustikku levitati läbi elektroonilise teavituskirja.

Küsimustiku koostamisel lähtusid autorid töö teoreetilisest osast ja eelnevalt läbiviidud uuringutest (Gilchrist & Zhang, 2024; Lopez & Andal, 2024; UNESCO, 2009) ning kohandasid küsimusi vastavalt magistritöö eesmärgile ja uurimisküsimustele. Küsimustikus oli valikvastustega küsimusi, avatud küsimusi ja Likert tüüpi vastamise skaalaga küsimusi. Küsimustik koosnes neljast osast. Esimeses ehk sissejuhatavas osas pidid vastajad oma sõnadega sooteadliku pedagoogika mõistet selgitama. Seejärel selgitati

vastajatele allikatele tuginedes sooteadliku pedagoogika ja soostereotüübi mõisteid. Mõisteid selgitati seetõttu, et küsimustikku katsetades ilmnes, et õpetajad ei tea, mida sooteadlik pedagoogika tähendab, kuid järgnevatele küsimustele vastamiseks oli oluline, et kõik vastajad lähtuksid samast arusaamast.

Teises osas keskenduti õpetajate hoiakutele sooteadliku pedagoogika suhtes. Vastajad hindasid sooteadliku lähenemise tähtsust oma töös. Seejärel hindasid nad Likert tüüpi viiepalliskaalal 6 väidet, mis avasid sooteadliku pedagoogika põhimõtteid ja mille koostamisel lähtuti teoreetilisest osast ja eelnevalt läbiviidud uuringutest (Gilchrist & Zhang, 2024; UNESCO, 2009). Kolmandas osas küsisime õpetajate arvamust sooteadliku pedagoogika mõjust õpilastele (Gilchrist & Zhang, 2024). Viimases osas küsisime õpetajate taustaandmeid (kas töötavad esimese kooliastme õpetajatena, sugu, vanus, tööstaaž). Küsimustiku täitmisele kuluv aeg oli umbes 10 minutit.

Küsimustiku valiidsuse tõstmiseks katsetati seda enne põhiuuringut mugavusvalimiga (14 õpetajat), mille puhul lähtusid autorid lihtsa kättesaadavuse, leitavuse ja uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest (Rämmer, 2014). Eeluuring oli vajalik, et testida küsimusi ning saada vastajatelt tagasisidet küsimustiku arusaadavuse ja üheselt mõistetavuse kohta. Peale eeluuringut lisati küsimustikku sooteadliku pedagoogika mõiste selgitus, sest ilmnes, et õpetajad ei tea, mida mõiste tähendab. Seega oleks edasiste küsimustele vastamisel tuginetud vaid aimdusele. Muudeti ka mõne küsimuse sõnastust.

Andmeid koguti elektroonilise ankeediga ajavahemikus 10. veebruar–19. märts 2025. Teavituskiri saadeti kooli direktorile või õppejuhile palvega edastada küsimustik esimese kooliastme klassiõpetajatele. Esmalt saadeti teavituskiri 30 kooli, kuid vähese vastamisaktiivsuse tõttu suurendati koolide valimit, kuni eesmärgiks seatud 100 vastust täitusid. Kokku saadeti teavituskiri 172 Eesti kooli. Koolide valimisel lähtuti sellest, et esindatud oleksid võimalikult paljud Eesti piirkonnad. Kirjas tutvustasid töö autorid ennast ja uurimuse eesmärki ning kinnitati uuringus osalejate anonüümsuse tagamine, mis tähendab, et nime ja meiliaadressi vastajatelt ei küsitud. Kirjas mainiti ka küsimustiku täitmise umbkaudset ajakulu. Õpetajad osalesid uurimuses vabatahtlikult. Uuringus osalejatele kinnitati, et nende anonüümsus on tagatud ning saadud andmeid kasutatakse vaid üldistatud kujul. Teavituskirja lisati uurimuse eesmärk ning toodi välja, mis on osalemise kasutegur – oma arvamusi ja hoiakuid antud teemal analüüsida ning soovi korral tutvuda uuringu tulemustega pärast töö kaitsmist.

2.3 Andmeanalüüs

Andmeid analüüsiti lähtuvalt neljast uurimisküsimusest ning andmeanalüüs oli kombineeritud. Kogutud andmed viidi üle Google Sheets keskkonda, kus neid korrastati. Suletud küsimuste puhul kasutati statistilist andmeanalüüsi, kus tulemusi kirjeldati peamiselt sageduste ja protsentide abil. Kolmandale uurimisküsimusele vastamiseks analüüsiti seoste leidmiseks andmeid Pearsoni korrelatsioonanalüüsiga, mille jaoks viidi andmed üle andmetöötlusprogrammi JASP. Andmete analüüsimiseks avatud küsimuste puhul kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Avatud küsimuste puhul kasutati usaldusväarsuse suurendamiseks kaaskodeerimist – autorid kodeerisid vastuseid esmalt eraldi, misjärel koodi võrreldi. Leiti, et koodid olid suures osas kooskõlas ning erinevused esinesid peamiselt sõnastuses. Seejärel moodustati sarnasuse alusel koodidest kategooriad. Kategooriate kaupa lisati ka vastajate sagedused. Andmed olid ligipääsetavad ainult töö autoritele ning neid töödeldi anonüümselt ja konfidentsiaalselt. Sealjuures järgiti isikuandmete kaitse põhimõtteid ja regulatsioone (Hea teadustava, 2023). Kogutud andmeid säilitatakse kuni töö kaitsmiseni kinnises Google Drive'i kaustas, millele on juurdepääs vaid töö autoritel. Andmed kustutatakse pärast töö kaitsmist juunis 2025.

3. Tulemused

Järgnevalt antakse ülevaade uuringu tulemustest.

3.1 Esimese kooliastme klassiõpetajate arusaam sooteadlikust pedagoogikast

Esimese uurimisküsimusega sooviti välja selgitada, kuidas saavad esimese kooliastme klassiõpetajad aru mõistest “sooteadlik pedagoogika”. Vastustest tekkis seitse kategooriat (Lisa 4): teadmised puuduvad, sooneutraalsus õppetöös, sooidentiteediga arvestamine, võrdsed võimalused, soostereotüüpide vältimine, sooliste iseärasustega arvestamine ning sugude rõhutamine/eristamine. Täpsemalt annab vastuste jagunemisest ülevaate tabel 1.

Tabel 1. Õpetajate arusaam sooteadliku pedagoogika mõistest

Kategooria	Vastajate arv
Teadmised puuduvad	47
Sooneutraalsus õppetöös	23
Sooidentiteediga arvestamine	18
Võrdsed võimalused	13
Soostereotüüpide vältimine	8
Sooliste iseärasustega arvestamine	3
Sugude rõhutamine/eristamine	3

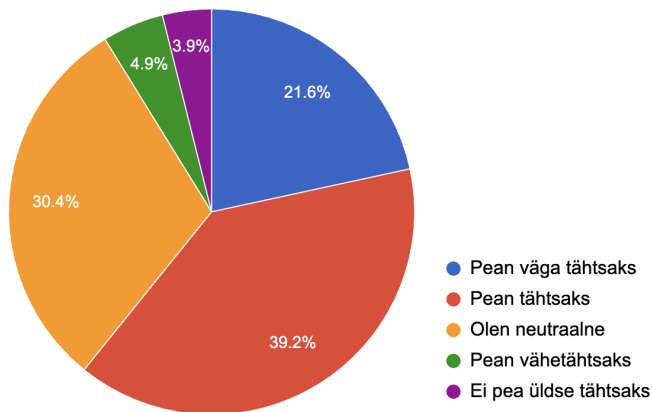
Selgus, et suur osa vastajatest ei omanud teadmisi sooteadliku pedagoogika mõistest. Mõistet kuuldi esmakordselt või ei osatud seda defineerida. Mõned vastajad seostasid sooteadliku pedagoogika mõistet sooneutraalsusega õppetöös. Näiteks, et õppetöös ei eristata sugusid, nais- ja meessoos erinevusi püütakse eitada või õpetaja ei rõhu sugudele, vaid kasutab sooneutraalseid väljendeid nagu “õpilane” ja “laps”. Osad vastajad arvasid, et sooteadliku pedagoogika mõiste tähendab õpilaste sooliste iseärasustega arvestamist. Vastajate sõnul on termin seotud ühe või teise soo tugevuste ja nende arendamisega. Arvati, et sooliste iseärasustega arvestamine on oluline õpilase enesekindluse tõstmiseks. Lisaks leiti, et sooteadlik pedagoogika arvestab soost tulenevate bioloogiliste ja psühholoogiliste eripäradega, et õpetamise kasutegur oleks maksimaalne. Toodi välja, et olenemata õpilase soost tuleb kõigile anda haridusteel võrdsed võimalused. Arvati, et õpetaja ei tohiks luua eeldusi soo põhjal ning et õpetamine peaks olema sama mõlemale soole. Mõistet seostati ka kahe soo erinevuste rõhutamisega ja eristamisega õppetöös. Toodi välja, et sooteadlik pedagoogika tähendab erinevates õpituatsioonides poiste ja tüdrukute eristamist ning neile erinevate ülesannete andmist. Näiteks sooga arvestamist raamatute valikul. Leiti ka, et mõiste on seotud õpilase sooidentiteediga. Veel arvati, et sooteadliku pedagoogika põhimõte võiks olla õpilase sooidentiteedi toetamine ja õpilase enda soovitud sooga arvestamine. Samuti oli vastajaid, kelle arvates oli sooteadliku pedagoogika mõiste seotud soostereotüüpide vältimisega õppetöös. Toodi välja, et väljakujunenud stereotüübid tuleks kaotada ning õpilastelt ei tohiks soostereotüüpseid käitumismustreid eeldada (näiteks, et tüdrukud on vaiksed ning poisid teevad koerustükke).

3.2 Esimese kooliastme klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes

Teise küsimuse eel selgitati vastajatele sooteadliku pedagoogika mõistet. Teise uurimisküsimusega sooviti välja selgitada esimese kooliastme klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika kohta. Esmalt uuriti, kui tähtsaks peavad klassiõpetajad sooteadliku pedagoogika rakendamist. Seejärel hindasid vastajad viiepalliskaalal erinevaid väiteid, mis katsid sooteadliku pedagoogika põhimõtteid.

Tulemustest selgus (Joonis 2), et 60,8% pidas sooteadlikku lähenemist õpetajatöös tähtsaks või väga tähtsaks ning vaid 8,8% arvates ei olnud sooteadlik lähenemine üldse tähtis või oli vähetähtis. Vastuste jagunemisest annab täpsema ülevaate joonis 2.

Joonis 2. Õpetajate osakaalud sooteadliku lähenemise tähtsustamises õpetajatöös

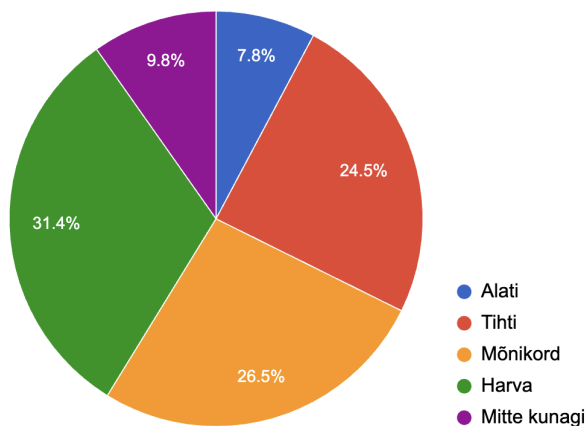

Järgnevate väidete puhul õpetajate hoiakutest sooteadliku pedagoogika kohta märkis viiepalliskaalal “1” hinnangut “ei nõustu üldse” ning “5” hinnangut “nõustun täielikult” (Tabel 2). Kõige enam nõustumisi sai väide “Igale õpilasele tuleb anda võrdne juurdepääs kõigile ressurssidele, tegevustele ja õpetaja tähelepanule, sõltumata soost.”. Kõige enam mittenõustumisi sai väide “Õpetaja peab klassis soostereotüüpseid lähenemisi vältima.”.

Tabel 2. Õpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika kohta

	Nõustuvad vastused (%)	Nii ja naa (%)	Mittenõustuvad vastused (%)
Igale õpilasele tuleb anda võrdne juurdepääs kõigile ressurssidele, tegevustele ja õpetaja tähelepanule, sõltumata soost.	99,1	0,9	0
Õpilastele peab pakkuma võimalust teha valikuid, lähtudes oma oskustest ja huvidest, sõltumata soost.	99	1	0
Õpilasi tuleb julgustada arendama oma unikaalseid oskusi ja huvisid, sõltumata nende soost.	99	0	1
Õpetaja peab kasutama õpetamisstrateegiaid, mis ei eelda teatud soost tulenevaid oskusi või huvisid.	87,2	10,8	2
Õpetaja peab klassis soostereotüüpseid lähenemisi vältima.	60,8	21,6	17,6
Klassiruumis tuleb kasutada õppevahendeid ja materjale, mis kajastavad mitmekesiseid ja ebatraditsioonilisi soorolle ning nende mudeleid ja näiteid.	59,8	28,4	11,8

Järgmise küsimusega sooviti teada saada, kui palju mõtlevad esimese kooliastme klassiõpetajad õppetööd ja õpikeskkonda planeerides sellele, et toetada soolist võrdõiguslikkust oma töös (Joonis 3). Kõige rohkem ehk peaaegu kolmandik õpetajatest mõtleb endi sõnul sellele harva. Lisaks selgus, et õpetajaid, kes alati sellele mõtlevad, oli vastanutest kõige vähem. Selgema ülevaate vastuste jagunemisest annab joonis 3.

Joonis 3. Õpetajate osakaalud soolisest võrdõiguslikkusest lähtuva õppetöö ja õpikeskkonna planeerimises

Järgmisena palusime õpetajatel jagada näiteid, kuidas on nad oma töös sooteadlikku pedagoogikat rakendanud. Peamiselt tulid esile kolm kategooriat: võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused, soostereotüüpide murdmine ning eneseväljenduse ja huvide toetamine. Järgnevalt on kirjeldatud õpetajate vastuseid lähtudes kolmest kategooriast.

Võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused

Korduvalt mainiti võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste loomise olulisust. See tähendab, et sõltumata soost kehtivad kõigile samad hindamiskriteeriumid, kõik õpilased täidavad samu ülesandeid ja kohustusi ning klassis jagatud vastutus ja rollid ei sõltu õpilaste soost. Lisaks ei eeldata, et üks sugu on mingis valdkonnas tugevam kui teine ning eraldi ei tõsteta esile poisse või tüdrukuid. Toodi välja ka, et rühmatööd, istumiskohad ja paarilised ei sõltu soost, vaid valitakse loosi teel ehk poisid ja tüdrukud istuvad segamini ning töötavad rühmades koos.

Õpilased on igapäevaselt olukorras, kus õigused, kohustused ja võimalused on kõigi jaoks võrdsed, see olukord on tema jaoks normaalsus.

Enda kogemusest ütlen, et klass on ühtehoidvam, kuna neid ei eristata. /.../

Soostereotüüpide vähendamine

Veel toodi näiteid soostereotüüpide vähendamisest. Mõned õpetajad viivad läbi arutelusid, kus kinnistunud stereotüüpeid arusaamu püütakse teadlikult ümber lükata. Näiteks arutletakse erinevate peremudelite ja ametite üle. Välditakse soostereotüüpeid näiteid (nt "isa vaatab telekat, ema teeb süüa") ning näidetes kasutatakse vahelduvalt eri rolle mõlemale soole. Õppetegevusi ei jaotata soo järgi, vaid kõiki õpetatakse kokkama, heegeldama, haamriga töötama, puutööd tegema.

Õpilane teab, kõik sõltub endast, töökusest ja tahtmisest. Pole oluline kas oled poiss või tüdruk.

Eneseväljenduse ja huvide toetamine

Lisaks tuli välja, et õpetajad panevad rõhku eneseväljenduse ja huvide toetamisele. Õpilasi julgustatakse järgima oma huvisid soost sõltumata ning oluline on mõlemat sugu kõigis õpiülesannetes võrdselt toetada. Õpetajate sõnul on oluline õpilasi julgustada oma emotsioone väljendama olenemata kinnistunud stereotüüpidest, milleks võib näiteks olla, et poisid ei nuta. Välditakse ka värvide seostamist sooga – näiteks lastakse õpilastel ise endale kunstitundides meelepärased toonid valida.

Oma töös rakendan sooteadlikku pedagoogikat, julgustades nii tüdrukuid kui ka poisse võrdselt tegelema loogika-, matemaatika-, robotika- ja programmeerimisülesannetega, vältides soolisi eelarvamusi ja stereotüüpe.

Avardab maailma, võib anda enesekindlust ja julgust jääda iseendaks.

3.3 Esimese kooliastme klassiõpetajate taustategurite seos nende hoiakutega sooteadliku pedagoogika suhtes

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti välja selgitada, milline on seos esimese kooliastme klassiõpetajate vanuse ja staaži ning hoiakute vahel sooteadliku pedagoogika suhtes. Seoseid uuriti Pearsoni korrelatsioonanalüüsiga. Esmalt uuriti seost õpetajate vanuse ja selle vahel, kui tähtsaks peavad nad sooteadlikku lähenemist õpetajatöös. Selgus, et tulemused ($r = -0,192$, $p = 0,054$) viitasid nõrgale negatiivsele seosele.

Järgnevalt selgitati välja seos õpetajate vanuse ja nende hoiakute vahel sooteadliku pedagoogika suhtes. Leiti nõrgad, kuid statistiliselt olulised negatiivsed seosed õpetajate vanuse ja nelja väite vahel, mis tõid esile õpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes.

Igale õpilasele tuleb anda võrdne juurdepääs kõigile ressurssidele, tegevustele ja õpetaja tähelepanule, sõltumata soost. ($r = -0,243$, $p = 0,014$)

Õpetaja peab kasutama õpetamisstrateegiaid, mis ei eelda teatud soost tulenevaid oskusi või huvisid. ($r = -0,196$, $p = 0,049$)

Klassiruumis tuleb kasutada õppevahendeid ja materjale, mis kajastavad mitmekesiseid ja ebatraditsioonilisi soorolle ning nende mudeleid ja näiteid. ($r = -0,202$, $p = 0,042$)

Õpetaja peab klassis soostereotüüpeid lähenemisi vältima. ($r = -0,253$, $p = 0,010$)

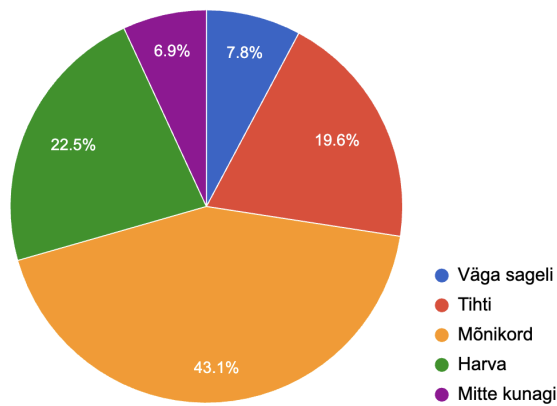
Seejärel uuriti seost õpetajate tööstaaži ja selle vahel, kui tähtsaks peavad nad sooteadlikku lähenemist õpetajatöös. Statistiliselt olulist seost ei leitud ($r = -0,156$, $p = 0,117$).

Järgnevalt uuriti seoseid õpetajate tööstaaži ja nende hoiakute vahel sooteadliku pedagoogika suhtes. Ühtki statistiliselt olulist seost ei ilmnenu õpetaja staaži ja väidete vahel õpetajate hoiakute kohta.

3.4 Esimese kooliastme klassiõpetajate arvamused sooteadliku pedagoogika mõjust õpilastele

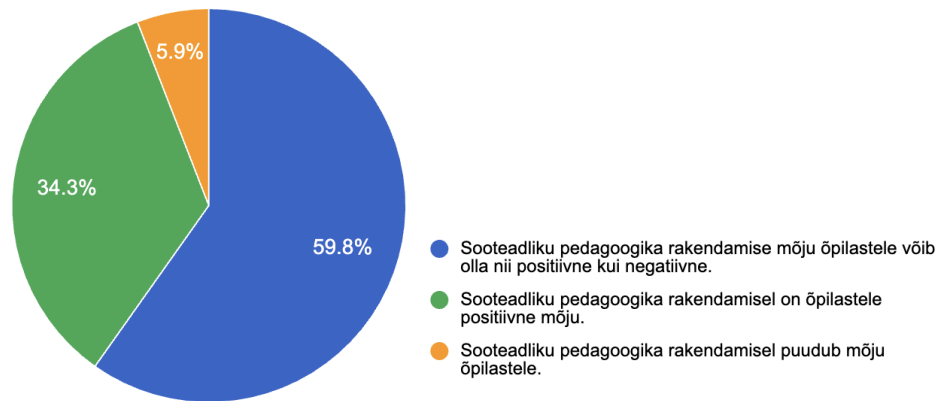
Neljanda uurimisküsimuse kaudu sooviti teada saada, milline on esimese kooliastme klassiõpetajate arvamus sooteadliku pedagoogika mõjust õpilastele. Esmalt küsiti, kuivõrd on õpetajad märganud, et soostereotüübid mõjutavad õpilaste käitumist või suhtlemist (Joonis 4). Tulemustest selgus, et kõige rohkem (43,1%) õpetajaid arvas, et need mõjutavad õpilasi mõnikord. Samas, üsna sarnane osakaal ehk umbes viiendik õpetajatest arvas, et need mõjutavad õpilasi tihti või harva. Täpsemalt on näha vastanute jaotus joonisel 4.

Joonis 4. Õpetajate arvamuste osakaalud soostereotüüpide rollist õpilaste käitumise ja suhtlemise kujundamisel

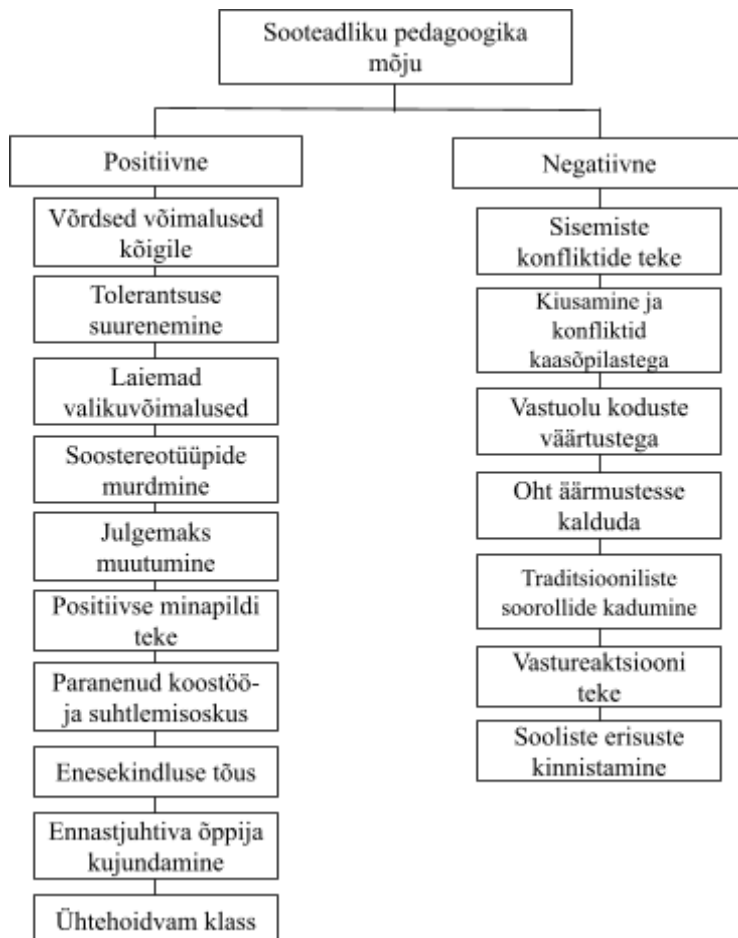
Järgmisena uuriti, kuidas hindavad õpetajad sooteadliku pedagoogika rakendamise mõju õpilastele (Joonis 5). Tulemustest selgus, et kõige rohkem (59,8%) õpetajaid arvas, et mõju võib olla nii positiivne kui negatiivne. Lisaks tuli välja, et mitte ühegi vastaja arvates ei ole sooteadliku pedagoogika rakendamisel õpilastele vaid negatiivset mõju. Täpsemalt on näha vastuste jaotus joonisel 5.

Joonis 5. Õpetajate arvamuste osakaalud sooteadliku pedagoogika rakendamise mõjust õpilastele

Järgmisena palusime õpetajatel kirjeldada, milline võiks olla sooteadliku pedagoogika rakendamise positiivne ja negatiivne mõju õpilastele (Joonis 6). Moodustus 10 kategooriat positiivse mõju kohta ja seitse kategooriat negatiivse mõju kohta. Kategooriad on esitatud kahanevas järjekorras ülevalt alla vastavalt vastuste sagedustele. Täpsemalt annab tekkinud kategooriatest ülevaate joonis 6.

Joonis 6. Õpetajate arvamused sooteadliku pedagoogika mõjust õpilastele

Sooteadliku pedagoogika rakendamise positiivne mõju õpetajate hinnangul

Selgus, et peamise positiivse mõjuna näevad õpetajad võrdsete võimaluste loomist kõigile õppijatele ning tolerantsuse suurenemist õpilaste seas. Õpetajate arvates aitab sooteadliku pedagoogika rakendamine luua õpilastele laiemaid valikuvõimalusi ja vältida soostereotüüpe. Lisaks toodi välja, et tänu võrdsele kohtlemisele muutuvad õpilased julgemaks ning sooteadlik pedagoogika aitab kaasa positiivse minapildi tekkele. Veel nägid õpetajad positiivse mõjuna paremat koostöö- ja suhtlemisoskust ning ühtehoidvamat klassi. Mõni õpetaja leidis ka, et sooteadlik pedagoogika aitab tõsta õpilaste enesekindlust ning kujundada ennastjuhtivat õppijat. Järgnevalt toome välja mõned näited õpetajate vastustest.

Avaram maailmavaade ja vabadus ning julgus teha asju, mida nad tahavad teha.

/.../ Igäihel peaks olema võimalus tegeleda sellega, milles on annet või mis köidab. Seejuures ei tohiks ta kogeda norimist või halvustamist, sest enamasti selle soo esindajad seda ala ei harrasta.

/.../ Iga laps peaks teadma, et kõikidel inimestel on elus võrdsed õigused, võimalused ja kohustused. Kui laps väljaspool kooli seda ei tunne, peaks kool suutma luua turvalise keskkonna, kus ükski laps ei tunneks ennast ükskõik millises vormis diskrimineerituna. /.../

Sooteadliku pedagoogika rakendamise negatiivne mõju õpetajate hinnangul

Selgus, et õpetajate arvates võib sooteadliku pedagoogika rakendamine tekitada õpilastes sisemisi konflikte, mis võivad eriti väljenduda juhul, kui sooteadliku pedagoogika põhimõtted satuvad vastuollu lapse koduste väärtustega. Lisaks toodi negatiivse mõjuna välja kiusamine ja konfliktid kaasõpilastega. Õpetajad leidsid veel, et sooteadlikkuse liigsel rõhutamisel on oht äärmustesse kalduda ning seeläbi vastureaktsiooni tekitada ja soolisi erinevusi kinnistada. Samuti näevad õpetajad negatiivse mõjuna traditsiooniliste soorollide kadumist. Järgnevalt toome välja mõned näited õpetajate vastustest.

Kui sooteadlikkust käsitletakse viisil, mis pidevalt juhib tähelepanu soolistele erinevustele, võib see tahtmatult kinnistada erisusi, mitte vähendada neid. /.../

See võib haavata vanemaid, kes peavad lugu mehelikkusest ja naiselikkusest ja näevad selgeid soolisi erinevusi. Sellised vanemad hakkavad kohe tegutsema kooli vastu. /.../

Mingil määral olen tundnud muret traditsiooniliste (ja positiivsete) soorollidele omastatavate käitumistavade kadumise (või vähenemise) pärast. Nagu näiteks vahvad viisakusreeglid, et noormees avab neiule ukse või pakub esmalt istet. /.../

4. Arutelu

Järgnevalt arutletakse tulemuste üle lähtudes uurimisküsimustest.

Magistritöö esimese uurimisküsimuse “*Milline on esimese kooliastme klassiõpetajate arusaam sooteadlikust pedagoogikast?*” vastusena selgus, et pea pooled vastajatest ei osanud selgitada sooteadliku pedagoogika mõistet. Enim vastajaid kuulis mõistest esmakordselt või ei osanud seda defineerida. Võib järeldada, et sooteadliku õpetamise baastadmiste ja -oskuste õpetamine peaks olema osa õpetajakoolitusest ning seda on oluline propageerida kõigis haridusastmetes (Urmann *et al.*, 2020; UNESCO, 2009). Positiivne on, et mõned vastajad seostasid mõistet soostereotüüpide vältimise, võrdsete võimaluste ja sooidentiteedi arvestamisega, mis seostub sooteadliku pedagoogika põhimõtetega (Abril *et al.*, 2008; Ellemers, 2018). Siit saab järeldada, et osal õpetajatest on üldine teadlikkus olemas, kuid see vajab suurendamist. Autorite jaoks oli üllatav, et leidis õpetajaid, kelle arvates tähendas sooteadlik pedagoogika just kahe soo vaheliste erinevuste süvendamist, sealhulgas teadlikult õpilastele soost lähtuvalt erinevate ülesannete pakkumist.

Teise uurimisküsimusega sooviti välja selgitada esimese kooliastme klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes. Uuringust selgus, et vastanud klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes on valdavalt positiivsed – ligi kaks kolmandikku pidasid seda õpetajatöös tähtsaks. Kõige enam nõustuti väidetega, mis rõhutasid võrdseid võimalusi ja õpilaste toetamist sõltumata soost, mis on kooskõlas ka varasemate uurimustega (Karlson & Simonsson, 2011; Papp & Kütt, 2012). Samas ilmnes, et õpetajate teadlikkus antud teemal ei pruugi tähendada, et sooteadlikku pedagoogikat päriselt rakendatakse. Kõige vähem nõustuti sellega, et õpetaja peab vältima soostereotüüpseid lähenemisi, kuid allikatest selgub, et soolistatud hoiakud on probleemiks ning soorolliootused piiravad õpilaste valikuvõimalusi ja mõjutavad enesekindlust (Mikser, 2013; Urmann *et al.*, 2020).

Paljud õpetajad tunnistasid, et mõtlevad soolisele võrdõiguslikkusele õppetöö kavandamisel harva. Canuto ja Espique (2023) läbiviidud uuringus tuli välja, et kuigi õpetajad püüdsid tundides kasutusele võtta soostereotüüpidest vabasid visuaale (raamatud, pildid, videod), kasutati peamiselt siiski näiteid, mis kujutasid vaid ühte sugu, sest õpetajate ressursid olid piiratud. Eelneva põhjal võib oletada, et sooaspekt jääb õpetamise juures sageli alateadlikult tagaplaanile ning õpetajad vajavad rohkem tuge ja ressursse, et rakendada sooteadliku pedagoogika põhimõtteid. Avatud küsimuse tulemustest, kus palusime tuua näiteid sooteadliku pedagoogika rakendamise kohta, selgus, et osa õpetajaid enda sõnul juba rakendab sooteadlikke põhimõtteid. Toodi välja võrdsed rollid klassis, soostereotüüpide

murdmine ning eneseväljenduse toetamine. Mõned vastajad väljendasid hirmu, et sooteadliku pedagoogika rakendamine võib kaotada traditsioonilised soorollid ning mehelikkuse ja naiselikkuse. Selle põhjal võib järeldada, et osa õpetajatest jääb kindlaks oma põhimõtetele ning näeb soorolle kui midagi püsivat, mida tuleks kaitsta. Eelnevalt läbiviidud uuringutes on kajastunud asjaolu, et enamik õpetajaid ei ole õpetajakoolituse ajal stereotüüpide kahjulikkusest ülevaadet saanud (Gilchrist & Zhang, 2024). Õpilastele võrdsete võimaluste tagamiseks oleks vajalik pakkuda õpetajatele rohkem tuge ja juhiseid sooteadliku pedagoogika põhimõtete teadlikumaks rakendamiseks (UNESCO, 2009). Stereotüüpide teadvustamine ja vähendamine on fookusesse võetud ka uues kutsestandardis (Kutsestandard. Õpetaja..., 2025).

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti välja selgitada, milline on seos esimese kooliastme klassiõpetajate vanuse ja staaži ning nende hoiakute vahel sooteadliku pedagoogika suhtes. Esmalt uuriti seost õpetajate vanuse ja sooteadliku lähenemise olulisuse vahel. Tulemused viitasid nõrgale negatiivsele seosele, millest saab järeldada, et vanuse suurenedes võivad hoiakud olla veidi vähem sooteadlikku pedagoogikat soosivad. Ka Manolov jt (2023) on leidnud, et inimeste vanus mängib olulist rolli nende hoiakutes soorollide ja -stereotüüpide suhtes. Lisaks on selgunud, et nooremad õpetajad omavad soostereotüüpide suhtes paindlikumat lähenemist ja on kohanemisevõimelisemad (Pautu *et al.*, 2025). Võib oletada, et vanemad õpetajad väärtustavad rohkem traditsioonilisi hoiakuid, seda ka soostereotüüpide suhtes. Veel näitasid nõrka negatiivset seost õpetaja vanusega väited võrdse kohtlemise, soostereotüüpidest vabade õpetamisstrateegiate ja õppematerjalide kohta. Seega saab järeldada, et vanemad õpetajad võivad olla sooteadliku pedagoogika suhtes vähem positiivselt häälestatud, mida kinnitab ka Mateo-Orcajada jt (2021) uuring, kus selgus, et vanemad ja kogenumad õpetajad avaldasid tugevamaid soostereotüüpseid uskumusi võrreldes nooremate kolleegidega. Tööstaaži ja õpetajate hoiakute vahel sooteadliku pedagoogika suhtes statistiliselt olulisi seoseid ei leitud, millest võib oletada, et kuigi vanus ja tööstaaž on sageli seotud, näib, et vanus on hoiakute kujunemisel olulisem tegur kui õpetajana töötatud aastate arv.

Neljanda uurimisküsimusega uuriti, kuidas hindavad esimese kooliastme klassiõpetajad sooteadliku pedagoogika mõju õpilastele. Üle poole vastanutest leidis, et mõju võib olla nii positiivne kui negatiivne. Keegi ei pidanud mõju üksnes negatiivseks, mis näitab üldist valmisolekut teemat avatumalt käsitleda. Sarnased tulemusi õpetajate üldise positiivse hoiaku kohta sooteadlikusse näitab ka eelnevalt Eestis läbiviidud uuring (Papp & Kütt, 2012). Vastajad tõid välja, et sooteadlik pedagoogika võib toetada võrdsust, suurendada

tolerantsust ning anda õpilastele laiemad valikuvõimalused, mis on kooskõlas ka sooteadliku pedagoogika eesmärgiga, et naiste ja meeste õigused ja võimalused oleksid võrdsed (Papp, 2009). Negatiivse mõjuna tõid õpetajad välja, et liigne teemakäsitus võib tekitada õpilastes vastureaktsiooni. Kui õpilase kodu väärtustab traditsioonilisi soorolle, võib õpetajate arvates sooteadliku pedagoogika rakendamine tekitada õpilases segadust. Huvide konflikte on mainitud ka Canuto ja Espique (2023) uuringus, kus õpetajad pidasid sooteadlikku lähenemist sobivaks, kuid samas tõid esile mitmeid väljakutseid, mis selle rakendamisel kaasnesid. Üheks oli, et õpilaste isiklikud arusaamad soost tekitasid sooteadliku pedagoogika rakendamisel huvide konflikte ja mõjutasid seeläbi õpetajate tegevust. Võib järeldada, et õpetajad tunnetavad koduse kasvatuses suurt rolli ning näevad sooteadliku pedagoogika rakendamise ühe takistusena õpilaste isiklike väärtustega põrkumist. Tegu võib olla tundliku teemaga, sest perekondade erinevad väärtused ei pruugi kokku langeda kooli või õpetaja omadega. Õpetaja jaoks võib osutuda keeruliseks muuta hoiakuid, mis on kodus tugevalt kinnistunud.

Magistritöö praktiline väärtus seisneb selles, et valiti suhteliselt vähe uuritud teema, mis võimaldab sooteadlikku pedagoogikat rohkem fookusesse tõsta ja aidata stereotüüpe teadvustada. Töö tulemused võimaldavad haridusasutustel paremini mõista sooteadliku lähenemise olulisust ning kuidas õpetajaid sooteadliku pedagoogika põhimõtete rakendamisel teadlikult toetada. Uuringust saadud teadmisi saab rakendada näiteks õpetajakoolituse ja täienduskoolituste sisu arendamisel, kus oleks vajadus jagada õpetajatele sooteadliku pedagoogika üldpõhimõtteid, sest pea pooled uuringus osalenud õpetajad ei osanud sooteadliku pedagoogika mõistet defineerida. Lisaks üldistele teadmistele sooteadliku pedagoogika kohta võiks iga õpetaja olla teadlik soostereotüüpide mõjust õpilastele. Oluline on arendada ka õpetajate oskust õppematerjale soospektist lähtuvalt kriitiliselt hinnata, et tagada võimalikult sooliselt võrdne ja kaasav õpikeskkond.

Töö ühe piiranguna saab välja tuua asjaolu, et mõned õpetajad võisid mõistet “sooteadlik pedagoogika” mõista erinevalt, isegi kui see enne küsimustikku lahti selgitati. Lisaks on piiranguks loodetust väiksem vastajate arv, arvestades asjaolu, kui paljudesse koolidesse ankeet saadeti. Kuigi ankeedi abil andmeid kogudes saime moodustada suurema valimi, siis praegusest kogemusest lähtudes tundub asjakohane õpetajate arusaamu ja hoiakuid mõjutavaid tegureid uurida lähemalt ka intervjuude kaudu, mis võimaldaksid teemast sügavamat ülevaadet saada. Tulevastes uuringutes saab käesoleva töö tulemusi kasutada õpilaste uurimiseks – kuidas nad ise tajuvad õpetajate sooteadlikku lähenemist koolis ning mida arvavad soostereotüüpidest ja nende vähendamise vajalikkusest. Samuti on

võimalik uurida, milliste õpetamismeetodite rakendamine on õpetajate arvates kõige tõhusam soostereotüüpide vähendamiseks.

Tänuõnad

Soovime tänada töö juhendajat Merle Taimalu, kes toetas ja suunas meid ning andis asjalikke, motiveerivaid ja edasiviivaid nõuandeid. Samuti täname uurimuses osalenud koolide õppejuhte ja direktoreid, kelle abil jõudis uurimistöö küsimustik sobivate õpetajateni. Täname kõiki uurimuses osalenud õpetajaid nende panuse eest magistritöö valmimisele. Täname ka oma lähedasi, kes toetasid, andsid nõu ja motiveerisid meid töö kirjutamisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Mõlemad autorid panustasid töö valmimisse võrdselt. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Annabel Jõgi ja Laura-Liis Rämman

14.05.2025

Kasutatud kirjandus

- Aavik, K., & Kajak, K. (2009). *Lasteaed kaasaegseks: sooliselt tasakaalustatud õppe- ja kasvatustöö poole. Metoodiline juhendmaterjal alushariduse õpetajatele*.
https://enut.ee/files/metoodiline_juhendmaterjal.pdf
- Aavik, K., Neudorf, E., Papp, Ü-M., Uusma, H., & Vinter, K. (2013). *Metoodiline juhend lasteraamatu „Päev, mil Riina oli Rasmus ja Frederik oli Frida” juurde*.
https://www.enut.ee/files/metoodiline_juhend.pdf
- Abril, P., Cremers, M., Duncan, N., Golubevaite, L., Krabel, J., Lilaite, A., Nordfjell, O. B., Raudonyte, J., & Romero, A. (2008). *Gender Loops: Toolbox for gender-conscious and equitable early childhood centres*.
<https://genderloops.dissens.de/fileadmin/genderloops/docs/toolbox.pdf>
- Alan, S., Ertac, S., & Mumcu, P. (2018). Gender stereotypes in the classroom and effects on achievement. *Review of Economics and Statistics*, 100(5), 876–890.
https://doi.org/10.1162/rest_a_00756
- American Psychological Association. (2022). *Stereotype*. In *APA dictionary of psychology*.
<https://dictionary.apa.org/stereotype>
- Bashir, N. Y., Lockwood, P., Chasteen, A. L., Nadolny, D., & Noyes, I. (2013). The ironic impact of activists: Negative stereotypes reduce social change influence. *European Journal of Social Psychology*, 43(7), 614–626. <http://doi.org/10.1002/ejsp.1983>
- Brussino, O., & McBrien, J. (2022). *Gender stereotypes in education: Policies and practices to address gender stereotyping across OECD education systems*.
<http://dx.doi.org/10.1787/a46ae056-en>
- Canuto, P. P., & Espique, F. (2023). Gender Equality in Science Classrooms: Examining the Implementation of Gender-responsive Approach and its Impact on Science Education. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 22(6), 659–678. <https://doi.org/10.26803/ijlter.22.6.33>
- Casey, K., Novick, K., & Lourenco, S. F. (2021). Sixty years of gender representation in children's books: Conditions associated with overrepresentation of male versus female protagonists. *Plos one*, 16(12). <http://doi.org/10.1371/journal.pone.0260566>
- Czopp, A. M., Kay, A. C., & Cheryan, S. (2015). Positive stereotypes are pervasive and powerful. *Perspectives on Psychological Science*, 10(4), 451–463.
<http://doi.org/10.1177/1745691615588091>

- Dai, A., Li, D., Zhu, H., & Zhang, Z. (2021). How do Teachers' Gender Stereotypes Impact Students? *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 637. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220131.133>
- Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium. (2023). *Heaolu arengukava 2023–2030*. <https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2023-04/Heaolu%20arengukava%2023-2030.pdf>
- Ellemers, N. (2018). Gender Stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 69, 275–298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>
- Gilchrist, E., & Zhang, K. C. (2024). Gender Stereotypes in the UK Primary Schools: Student and Teacher Perceptions. *Sage Journals*, 33(3). <https://doi.org/10.1177/10567879221114889>
- González-González, C. S., Violant-Holz, V., & Castillo-Olivares Barberán, J. M. (2022, October 19-21). *Gender Roles and Gender Stereotypes in Childhood Education: A Pilot Study* [Conference paper]. Proceedings TEEM 2022: Tenth International Conference on Technological Ecosystems for Enhancing Multiculturality, Salamanca, Spain. http://dx.doi.org/10.1007/978-981-99-0942-1_46
- Guerrero, M. A., & Puerta, L. G. (2023). Advancing Gender Equality in Schools through Inclusive Physical Education and Teaching Training: A Systematic Review. *Societies*, 13(3), 64. <http://dx.doi.org/10.3390/soc13030064>
- Haridussõnastik. (s.a.). *Sooteadlik pedagoogika*. <https://arhiiv.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=sooteadlik+pedagoogika&F=M&C06=en>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035*. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/1._haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21.pdf
- Hea teadustava*. (2023). https://eetika.ee/sites/default/files/2023-06/HEA%20TEADUSTAVA_2023.pdf
- Heyder, A., Steinmayr, R., & Kessels, U. (2019). Do teachers' beliefs about math aptitude and brilliance explain gender differences in children's math ability self-concept? *Frontiers in Education*, 4, 34. <https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00034>
- Karlson, I., & Simonsson, M. (2011). A Question of Gender-Sensitive Pedagogy: discourses in pedagogical guidelines. *Sage Journals*, 12(3). <http://dx.doi.org/10.2304/ciec.2011.12.3.274>

- King, T., Scovelle, A., Meehl, A., Millner, A., & Priest, N. (2021). Gender stereotypes and biases in early childhood: A systematic review. *Australasian Journal of Early Childhood*, 46(2). <https://doi.org/10.1177/1836939121999849>
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. 3. Tr. TÜ Kirjastus.
- Kruus, K. (2015). *Soolise võrdõiguslikkusega seotud arusaamad õpetajakoolituse üliõpilaste näitel* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/48259>
- Kutsestandard. Õpetaja, tase 6. (2025). <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/11373093/?nocache=g55a1333be>
- Kuurme, T. (2011). Haridus, kasvatus ja sugupool. Marling, R. (toim), *Sissejuhatus soouuringutesse*, 238–288. TÜ Kirjastus.
- Lees, K., Vahaste-Pruul, S., Sammul, M., Humal, K., Lamesoo, K., Veemaa, J., Kann, A., Espenberg, K., & Varblane, U. (2016). *Kellel on Eestis hea, kellel parem? Võrdõiguslikkuse mõõtmise mudel*. TÜ sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus.
- Lopez, M. S., & Andal, E. Z. (2024). Gender- Responsive Pedagogy and Attitude toward Sensitivity in Basic Education. *TWIST Journal*, 19(3). <https://doi.org/10.5281/zenodo.10049652#265>
- Lüütsepp, K. (2023). *Soostereotüübid lasteaijalaste seas ja õpetaja võimalused neid vähendada - ühe tegevusuuringu näide* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/91068>
- Manolov, M. N., Ivanov, I. K., & Chavdarova, V. A. (2023). Gender-Role Stereotypes in the Bulgarian Family: Cross-Generational Transmission of Gender Attitudes. *Societies*, 13, 152. <https://doi.org/10.3390/soc13070152>
- Mateo-Orcajada, A., Abenza-Cano, L., Vaquero-Cristóbal, R., Martínez-Castro, S.M., Leiva-Arcas, A., Gallardo-Guerrero, A.M., & Sánchez-Pato, A. (2021). Gender Stereotypes among Teachers and Trainers Working with Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph182412964>
- Mechtenberg, L. (2009). Cheap Talk in the Classroom: How Biased Grading at School Explains Gender Differences in Achievements, Career Choices and Wages. *The Review of Economic Studies*, 76(4), 1431–1432. <https://doi.org/10.1111/j.1467-937X.2009.00551.x>
- Mikser, R. (toim). (2013). *Haridusleksikon*. Eesti Keele Sihtasutus.

- Murru, A., Nawa-Chimuka, D., Vandenbosch, T., & Doroba, H. (2017, August 23). *Gender-Responsive Pedagogy for Early Childhood Education* [Conference paper]. FAWE Conference on Girls' Education in Africa. Lusaka, Zambia, Africa.
https://www.vvob.org/sites/belgium/files/2017-vvob-fawe_grp4ece_papervvob.pdf
- Mägi, E., Biin, H., Trasberg, K., & Kruus, K. (2016). Õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud ja teadlikkus soolise võrdõiguslikkuse küsimuses. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 4(1), 159–194. <https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.1.06>
- Männik, A., & Piirimägi, I. (2002). Soorollide kujutamine 1. klassi lugemikus. Mikk, J. (toim), *Soorollid õppekirjanduses*, 151–161. Tartu Ülikooli Pedagoogika osakond.
- Nürnberg, M., Nerb, J., Schmitz, F., Keller, J., & Sütterlin, S. (2016). Implicit gender stereotypes and essentialist beliefs predict preservice teachers' tracking recommendations. *The Journal of Experimental Education*, 84(1), 152–174.
<https://doi.org/10.1080/00220973.2015.1027807>
- Niones-Bojos, S. M. M. (2022). Teachers' Gender Sensitive Attitudes towards their Students in relation to the Parameters of Gender Sensitivity. *International Journal of English Literature and Social Sciences*, 7(2). <https://dx.doi.org/10.22161/ijels.72.17>
- Papp, Ü-M. (2009). *Vabaks vanadest mõttemallidest. Juhiseid soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamiseks lasteaedades ja koolides*.
https://www.enu.ee/lisa/374_Vabaks.pdf
- Papp, Ü-M., & Kütt, R. (2012). Soolist ebavõrdsust märgatakse, probleemiks ei peeta ja lahendusi ei teata – Eesti õpetajate hoiakud ja arvamused seoses soolise võrdõiguslikkusega. Papp, Ü-M. (toim), *Kas õpilased või poisid ja tüdrukud? Uurimus Eesti õpetajate ja haridustöötajate valmisolekust sootundlikuks õpetamiseks ja kasvatamiseks*, 17–36. Eesti Naisteühenduste Ümarlaua Sihtasutus.
https://www.enu.ee/lisa/468_Kas_opilased_voi_poisid_ja_tydrukud_Artiklikogumik.pdf
- Papp, Ü-M. (2019). *Soolisuse representeerimine põhikooli esimese astme ja 4. klassi digiõpikute illustratsioonides*.
<https://enut.ee/soolisuse-representeerimine-pohikooli-esimese-astme-ja-4-klassi-digiopikute-illustratsioonides/>
- Pautu, A., Petracovschi, S., & Domokos, M. (2025). The impact of gender stereotypes on physical education lessons: a pilot study regarding the qualitative analysis of teachers' perceptions. *Frontiers in Psychology*, 16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1575686>

- Pehk, L. (2014). *Soolõime käsiraamat. Kuidas võtta arvesse soolist aspekti arengukavades, Euroopa struktuuri ja investeerimisfondide programmides ning projektides*. Võrdõigusvoliniku kantselei. <https://enut.ee/files/Sooloime-kasiraamat.pdf>
- Protivínský, T., & Münich, D. (2018). Gender Bias in teachers' grading: What is in the grade. *Studies in Educational Evaluation, 59*, 141–149. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2018.07.006>
- Rarieya, J. F. A., Wango, N. C., Oluga, M., & Abunga, O. (2024). Accelerating Primary Education Tutors' Acquisition of Gender-Responsive Pedagogies. *European Journal of Education and Pedagogy, 5*(4), 47–54. <https://doi.org/10.24018/ejedu.2024.5.4.849>
- Retelsdorf, J., Schwartz, K., & Asbrock, F. (2015). "Michael can't read!" Teachers' gender stereotypes and boys' reading self-concept. *Journal of Educational Psychology, 107*(1), 186. <http://dx.doi.org/10.1037/a0037107>
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/valimid/>
- Põhikooli riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja 2014, 6, 12*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>
- Soolise võrdõiguslikkuse seadus (2004). *Riigi Teataja 2004, 27, 181*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/738642>
- Skelton, C., Francis, B., & Smulyan, L. (toim). (2006). *The SAGE Handbook of Gender and Education*. Sage Publications Ltd.
- Puksand, H., Kraav, T., Jukk, H., Henno, I., Lindemann, K., Täht, K., Konstabel, K., Lorenz, B., & Kitsing, M. (2023). *Pisa 2022. Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused matemaatikas, funktsionaalses lugemises ja loodusteadustes*. https://harno.ee/sites/default/files/documents/2023-12/Pisa_tulemused_2022_veebi.pdf
- UNESCO (2009). *Promoting Gender Equality in Education*. UNESCO Bangkok. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000186495>
- United Nations Human Rights (2020). *Gender stereotyping. OHCHR and women's human rights and gender equality*. <https://www.ohchr.org/en/women/gender-stereotyping>
- Urmann, H., Lees, K., Remmik, M., Tubelt, E., Roos, L., Vilson, M., Puur, S. M., Aksen, M., & Espenberg, S. (2020). *Soolise võrdõiguslikkuse hetkeolukord ja parandamise viisid Eesti teaduses*. https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2021/03/Sooline_vordoiguslikkus_Eesti_teaduses.pdf

Valk, A. (2016). *Soolised lõhed hariduses*.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/haridusmin_soolised_lohed_hariduses.pdf

Võsa, U. (2018). *Sootundlik kirjandusõpetus gümnaasiumis teoste käsitlemise näitel*

[magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/62145>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu

Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/3641>

Lisad

Lisa 1. Küsimustik

Tere!

Oleme Tartu Ülikooli klassiõpetaja eriala 5. kursuse tudengid Annabel Jõgi ja Laura-Liis Rämman. Palume teid osalema meie magistrیتöö uurimuses. Meie töö eesmärgiks on välja selgitada esimese kooliastme klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika kohta ja arvamused selle mõjust õpilastele. Teie anonüümsus on tagatud, me ei küsi Teie nime või muid isikuandmeid, mis võimaldaks vastajat tuvastada. Töös kogutud andmeid kasutatakse vaid üldistatud kujul meie uurimistöös. Küsimustiku täitmisele kulub umbes 10 minutit.

Usume, et küsimustiku täitmine on huvitav ka Teile endale, sest küsimustele vastamine võimaldab Teil mõelda antud teemale ja analüüsida oma arvamusi ning hoiakuid.

Kui teil on huvi tulemuste vastu, siis on võimalik meie tööga tutvuda pärast selle kaitsmist juunikuus.

Annabel Jõgi ja Laura-Liis Rämman

Sooteadliku pedagoogika mõiste

Palun selgitage oma sõnadega, mida Teie arvates tähendab mõiste "sooteadlik pedagoogika". Kui Te pole seda mõistet varem kohanud, siis palun vastake, et Te ei tea, mida see tähendab. Palun ärge otsige vastuseid Google'st või mujalt materjalidest, palume Teil vastata täpselt nii nagu Te ise teate või arvate.*

- avatud küsimus

Mõiste selgitus viidetega (enne ei näe seda, kui eelmisele küsimusele on vastatud)

Sooteadlik pedagoogika kirjeldab õppimis- ja õpetamisprotsessi, mis hõlmab ideid poiste ja tüdrukute võrdsemast kohtlemisest (Karlson & Simonsson, 2011). Sooteadliku pedagoogika eesmärk on aidata õpilastel arendada oskusi ja omadusi, mida soolised eelarvamused võivad piirata (Aavik *et al.*, 2013) ning luua olukord, kus õigused, kohustused ja võimalused on kõigi jaoks võrdsed (Papp, 2009).

Õpetaja hoiakud sooteadliku pedagoogika kohta

Vastake küsimustele ja hinnake väiteid viie palli skaalal.

Kui tähtsaks peate sooteadlikku lähenemist õpetajatöös?*

1–5 (ei pea üldse tähtsaks – pean väga tähtsaks)

Igale õpilasele tuleb anda võrdne juurdepääs kõigile ressurssidele, tegevustele ja õpetaja tähelepanule, sõltumata soost.*

1–5 (ei nõustu üldse – nõustun täielikult)

Õpetaja peab kasutama õpetamisstrateegiaid, mis ei eelda teatud soost tulenevaid oskusi või huvisid.*

1–5 (ei nõustu üldse – nõustun täielikult)

Õpilasi tuleb julgustada arendama oma unikaalseid oskusi ja huvisid, sõltumata soost.*

1–5 (ei nõustu üldse – nõustun täielikult)

Õpilastele peab pakkuma võimalust teha valikuid, lähtudes oma oskustest ja huvidest, sõltumata soost.*

1–5 (ei nõustu üldse – nõustun täielikult)

Klassiruumis tuleb kasutada õppevahendeid ja materjale, mis kajastavad mitmekesiseid ja ebatraditsioonilisi soorolle ning nende mudeleid ja näiteid.*

1–5 (ei nõustu üldse – nõustun täielikult)

Õpetaja peab klassis soostereotüüpseid lähenemisi vältima.*

1–5 (ei nõustu üldse – nõustun täielikult)

Kui palju mõtlete õppetööd ja õpikeskkonda planeerides sellele, et toetada soolist võrdõiguslikkust oma töös?*

alati; tihti; mõnikord; harva; mitte kunagi.

Palun jagage võimalusel mõnda näidet, kuidas olete oma töös sooteadlikku pedagoogikat rakendanud.

- avatud küsimus

Õpetaja arvamus sooteadliku pedagoogika mõjust õpilastele

Kuivõrd olete märganud, et soostereotüübid mõjutavad õpilaste käitumist või suhtlemist?*

- väga sageli; tihti; mõnikord; harva; mitte kunagi.

Kuidas hindate sooteadliku pedagoogika rakendamise mõju õpilastele?*

- Sooteadliku pedagoogika rakendamisel on õpilastele positiivne mõju.
- Sooteadliku pedagoogika rakendamisel on õpilastele negatiivne mõju.
- Sooteadliku pedagoogika rakendamise mõju õpilastele võib olla nii positiivne kui negatiivne.
- Sooteadliku pedagoogika rakendamisel puudub mõju õpilastele.

Milline võib Teie arvates olla sooteadliku pedagoogika rakendamise positiivne mõju õpilastele?

- avatud küsimus

Milline võib Teie arvates olla sooteadliku pedagoogika rakendamise negatiivne mõju õpilastele?

- avatud küsimus

Õpetaja üldinfo

Sugu

- Mees
- Naine
- Ei soovi öelda

Vanus (aastat)

Tööstaaž õpetajana (aastat)

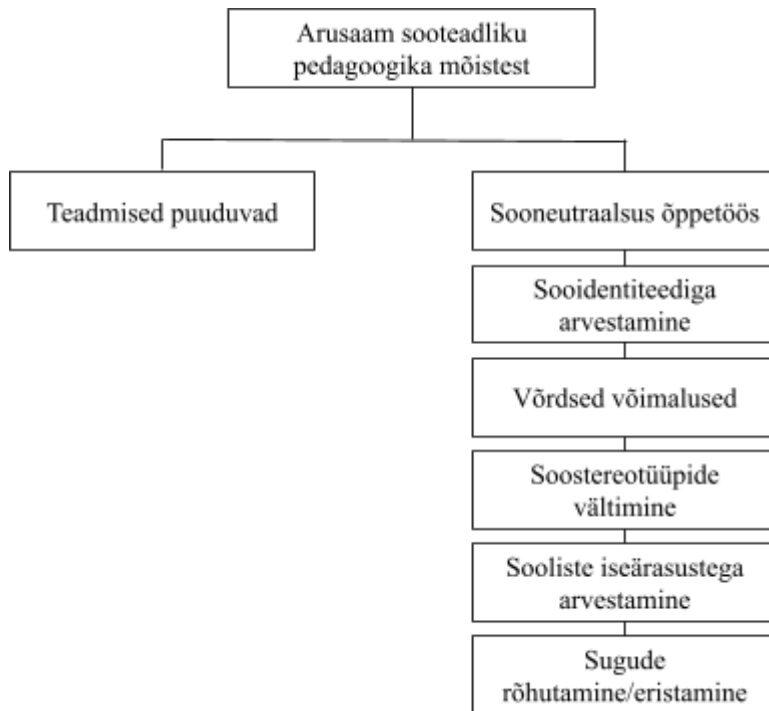
Lisa 2. Uurimuses osalenud õpetajate vanus

Vanus	Vastajate arv	%
21–25	3	3
26–30	8	7,8
31–35	6	5,9
36–40	15	14,7
41–45	12	11,8
46–50	19	18,6
51–55	16	15,7
56–60	16	15,7
61–65	4	3,9
66–70	1	1
70+	2	2
Kokku	102	100

Lisa 3. Uurimuses osalenud õpetajate tööstaaz

Tööstaaz	Vastajate arv	%
Vähem kui 1 aasta	2	2
1–5 aastat	20	19,6
6–10 aastat	19	18,6
11–15 aastat	8	7,8
16–20 aastat	8	7,8
21+ aastat	45	44,1
Kokku	102	100

Lisa 4. Õpetajate arusaamad sooteadlikust pedagoogikast - kategooriad

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Annabel Jõgi ja Laura-Liis Rämman,

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose “Klassiõpetajate hoiakud sooteadliku pedagoogika suhtes ja arvamused selle mõjust õpilastele”, mille juhendaja on Merle Taimalu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Annabel Jõgi ja Laura-Liis Rämman

15.05.2025